

David Vseviiov

"Juut" kui liiga suur abstraktsioon

Koostatud ajalehtedes Eesti Ekspress (15.12.1995, küsitlenud Harry Liivrand), Postimees (6.12.2008, küsitlenud Stina Eilsen), Eesti Päevaleht (24.01.2003), küsitlenud Jaak Urmet) ilmunud intervjuude põhjal.

David Vseviiovi raamatust „Aja vaimud“, Valgus, 2009.

H.L.: Millal määratlesid end esimest korda juudina?

Sinu küsimusele on raske vastata. Kas või ainuüksi sellepärast, et ei tea, mida ma teeksin teisiti, kui oleksin näiteks lätlane või türklane. Teine asi, kui oleksin esmakordselt saanud siia Iisraelist paar kuud või aastat tagasi, siis võiks ju küsida, et kuidas tundub.

Arvan, et mu tuttavate seas pole kedagi, kes käiks minuga läbi sellepärast, et kuulun just sellesse rahvusesse. Lõpuks on ju rahvus see, mida ise valida ei saa.

Tegelikult võib rahvuslik enesemääratlemine olla küllaltki ränk. Eriti kui see toimub väikese lapsena. Siis ei saa veel millestki aru. Mäletan, et poisikesena on mind paar korda narritud - näe juut, juut. Ma ei saanud kuidagi aru, mis mul viga on. Ainus narrimis-kogemus oli tol ajal üks naabripoiss, keda vahel narriti punapeaks. Sellest sain siis küll aru. Meil pead kõigil normaalset värvi, see aga on punane. Ju siis see "juut" oli liiga suur abstraktsioon.

Vahel võib muutuda tüütuks ka mõni juhututtav, kes tuleb purjuspäi mulle seletama, et ta tegelikult juute armastab. Siis olen tavaliselt soovitanud armastada parem mind. Muidu on jälle nagu liiga abstraktne.

S.E.: Kui oluline on teile rahvus?

Tahan olla vaba. Juutlus on sügavalt minu isiklik, intiimne asi. Ma ei suhtle ühegi kogukonnaga lähtuvalt rahvusest. Mul on väga hea meel, kui lugupeetud president tsiteerib mind lehes, aga ma ei tea, kas mul on hea meel, kui ta ütleb samas artiklis vahemärkusena, et ta põhimõtteliselt nõustub mitte-eestlasega. Tahan võtta endale õiguse määratleda ennast ise.

H.L.: Kas Eestis on elavat juudi kultuuri?

Ma ei tea, mida tähendab rahvus kõrgkultuuri puhul. Palju siis on Neeme Järvi ja Eri Klasi dirigeerimiserinevus määratav nende rahvusega. Ehk on tõesti midagi, mille puhul võiksime rääkida kas või rahvuste temperamendist. Aga võib-olla tulenevad nende meeste erinevused hoopis millestki muust?

Tänapäeva Euroopas pole tegelikult enam üldse juudi kultuuri. Juudi kultuur Euroopas suri (õigem oleks öelda - hävitati) Teise maailmasõja ajal. Loomulikult

see ei tähenda, nagu poleks tuhandeid loojaid. Aga enamasti teeb Prantsusmaal elav juut prantsuse kultuuri, Soomes kirjutav Katz soome kirjandust ja Eestis elav Baskin eesti teatrit. Nad kõik võivad teha seda küll natuke teisiti, mõnikord kas või ainult sellepärast, et nende maailmavalu võib olla tingitud millestki muust kui emamaa tegijatel. Ühine valu loob sageli aga mingi ühtsustunde.

Muidugi elab mitme tuhande aastane juudi kultuur Eestis ka pisukeses sünagoogis Tallinnas ja juudi kultuuriseltsi poolt korraldatavatel pühade-tähistamise-üritustel.

H.L.: Väljendavad siinsed juudi organisatsioonid sinu meelest kohalike juutide huvisid?

Kindlasti, kui on juba organisatsioonid, siis nad väljendavad nende liikmete huvisid. See on vist samuti nagu eesti organisatsioonidega Ameerikas. Vahel on tore kokku tulla, laulda oma laule ja süüa rahvustoite. Nii see peabki olema. Loota midagi enamat on väga raske.

Arvan, et ühest rahvusest kunstikriitikul on teisest rahvusest kunstikriitikuga põnevam koos olla kui oma rahvusest katlakütjaga. Muidugi, ka siin on erandeid.

H.L.: Kas sinu rahvus on tekitanud sulle maailmas probleeme?

On ja ei ole ka. Kõik sõltub ju sellest, mida probleemiks pidada. Ning kas need probleemid on objektiivsed või on nad sinus eneses. Minu rahvus iseenesest on mõned probleemid ka lahendanud. Näiteks kooli viimastes klassides mõtlesin, et kui põnev oleks õppida rahvusvahelisi suhteid, saada diplomaadiks. Aga see probleem lahenes siis iseenesest. Vanemad inimesed panid aru pähe. Nemad ju teadsid, millist rahvust passis nõudis selle eriala õppimine.

Tegelikult kõige hullemaks probleemiks, eriti rahvuskaaslastele, võib muutuda oma vere eitamine. See juhtub näiteks siis, kui ema rahvuseks kuulutatakse venelane ja küsimusele, millisest rahvusest on isa, vastatakse, et isa oli jurist. Ning mis saaks veel paremini tõestada kuulumist uude imelisse rahvusesse kui mitte oma tegelike rahvuskaaslaste materdamine.

H.L.: Kas "Siioni tarkade protokollide" trükitud eksemplaride hävitamine on tark kohtulahend?

Ma ei oska öelda, mis siin on tark ja mis ei ole. Nagu näed, tulevadki kavalad, juudilikud vastused. Tegemist on igava raamatukesega ja kui poleks olnud kohtuprotsessi, vaevalt oleks keegi talle üldse tähelepanu pööranud. Nüüd aga juhtub sama, mis on ikka inimkonna ajaloos toimunud keelatud asjadega. Et ju seal ikka midagi on! Või - oi, kui põnev!

Kuid sellele loole võib läheneda hoopis teisest küljest. Küljest, mida võiks kaudselt parafraseerida lausega - ära tee teistele seda, mida sa ei taha, et tehakse sulle. Ja siis võib öelda heale ülikoolikaaslasele Andres Langemetsale, kes leiab, et "raamatu hävitamise otsus on sõnavabadusele apelleerivas Eesti riigis suurim sigadus, mis siin peale nuhkimise on ette tulnud", et kulla Andres, see ei ole lihtsalt tavaline raamat. Ning kui saad, siis kujuta näiteks ette, et oleks üks raamat, millele tuginedes saadeti Siberisse ja tapeti, ja ei tehtud seda mitte sellepärast, et keegi oli punane või valge, vaid lihtsalt sellepärast, et kõik eestlased kui maailmale ohtlikud tuleb hävitada. Ning see raamat ilmuks järsku Rootsis. Kuidas siis reageeriks sellele sealne eesti kogukond? Ning millise otsuse võtaks vastu kohus?

Demokraatlikus riigis ongi kohus selleks kohaks, kus määratakse sõnale vabaduse piirid. Ka sõna võib õhutada kurjale. Suurimad tapatalgudki on sajandite jooksul korraldatud just järgnedes "sõnale".

H.L.: Kas eestlastel ja juutidel on põhjust teha teineteisele etteheiteid seoses nõukogude ja saksa okupatsiooni ajal toimunud traagiliste sündmustega?

Ma arvan, et ei ole. Sest seda traagilist ajalugu ei teinud mitte rahvused, vaid süsteemid. Mitte eestlased ja juudid, vaid fašism ja stalinism.

Siin on vaid üks erinevus, millele tahaksin juhtida tähelepanu. Ja see on see, et ühe okupatsiooni ajal on inimesi tapetud vaid nende rahvusliku kuuluvuse pärast. Kuuluvuse pärast, mis fataalselt määras surmale, sest rahvust valida ju ei saa. Vahe ongi selles, et eestlane võis nõukogude okupatsiooni ajal minna anastajate poolele üle, juut saksa okupatsiooni ajal aga mitte. Tema surmaotsuse lahtris seisabki - juut. Ning sõjakurjategijaid taga ajavate organisatsioonide eesmärk pole mitte ainult kättemaks, vaid ka soov välistada igaveseks võimalus, et mingis teises situatsioonis ei ilmuks sinnasamasse lahtrisse likvideerimise ainsa põhjusena mõni teine rahvus. Või et see kõik ei korduks.

H.L.: Milline seik või tähendamissõna juutide pärimusest võiks olla tänagi aktuaalne?

Soovitan juudi kommete kohaselt panna uue aasta ööl rahakotti mõned kalasoomused. See pidi järgmisel aastal täitma koti priskelt rahaga. Tegin nii eelmisel aastavahetusel ning juba jaanuaris tõusid õppejõudude palgad.

J.A.: Kui religioosne sa endale tundud? Kas näiteks palvetad mõnikord?

Religioosne? Olen ja ei ole. Aga palve on igale mõistusega inimesele omane, iseasi, kas ta sellest endale aru annab.

Kui palju kordi päevas me tegelikult midagi palume, millestki unistame. Ei pea see ju alati palve olema - et palk jõuaks õigeks ajaks kohale või post lauale. Me ootame kogu aeg midagi, kas või kallimalt kirja või head sõnumit, et haige lähedane on terveks saanud. Me palume, et sünniks midagi head. Kas me adressaati just alati sõnastada suudame... Nii võttes võin öelda - ma usun.

Otseselt ühegi konfessiooniga ma seotud ei ole. Inimlikest kommetest pean hea meelega kinni. Miks kiriklik matus just selline on? Sellepärast, et see sadade aastate jooksul välja kujunenud rituaal on paigas, ei nõua mingeid lisandusi. Rituaal on justkui kivi, mille merelained lihvinud.

S.E.: Mida arvate Tallinna sünagoogist?

See on vaimustav. See on täiesti uskumatu, kuidas on tabatud mingi vaimsus. Need ei ole muidugi võrreldavad suurused, aga taastatud Kristuse-Lunastaja kirik Moskvas on justkui tühi meie sünagoogi kõrval.

Kirik on palve ja, kui ta ei ole palvetest läbi imbunud, mõjub justkui täitmata kestana. Sünagoog on aga uskumatult vaimne ehk ka sellepärast, et ta on vana juudi kooli kõrval, moodustades niimoodi kompleksi.

J.A.: Kuidas sa lõpetaksid lause, mis algab sõnadega: "Ma loodan, et..."

...et kõik need otsused, mida mina pean elus vastu võtma - aga ka mu lapsed, lapselapsed ja kõik Eesti inimesed -, et kõik need otsused tuleksid meie vabast tahtest!